

que multa ad commune bonum instituisse, et propter sacrarum Litterarum interpretationem, Mercurium appellatum, indeque factum esse, ut ab ipsis quasi Deus coloretur.

Ptolomæus Philadelphus (ut testatur Aristeas de 72 Interpretibus), auditâ lege Mosis, dixit ad Demetrium: « Cur tanti operis nullus historiographus, aut poeta meminit? » cui Demetrius: « Quia ista lex est sacrarum divinitus lata, et quia nonnulli aggressi sunt, sed divinâ plagâ terribi, ab instituto destiterunt. » Atque illic exempla subiungit de Theopompo historico, et de Theodecte tragico poetâ, quae superius commemoravi.

Diodorus historicorum omnium probatissimus, inquit S. Justin. in admonit. ad Gentes, sex priscos ponit legislatores, et primum omnium Mosen quem ait, fuisse magno animo virum et probatissimâ vitâ celebratum, de quo et subdit: « Apud Iudæos quidem Mosen, quem vocant deum, sive ob admirabilem divinamque notionem, quam decrevit hominum multitudini profuturam, sive ob excellentiam et potestatem quibus vulgus ipsum susceptæ legi libentius obsequitur. Secundum inter legis postores Ægyptios Sauchin fuisse commemorant, insignem prudentiâ et virum. Tertium Sesonchosin dicant regem, qui non modo inter Ægyptios bellicis negotiis præcellerit, sed et bella cum gentem legum positione præcaverit. Quartum Bachorim statuunt, et eundem regem quem memoria prodiderunt et de modo regnandi, et de domesticâ dispensatione Ægyptiis præcepisse. Quintus fuit Amasis rex. Sextus dicitur Xerxis pater Darius Ægyptiis legibus addidisse. »

Denique Josephus, Eusebius et alii tradunt Mosen omnium, quorum scripta nunc extant, vel quorum nomen in Gentilibus scriptis proditum est, primum fuisse theologum, philosophum, poetam et historicum. Quocirca mira fuit non tantum apud Iudæos, sed et Gentiles Mosis veneratio. Narrat Josephus l. 20, c. 4, militem quendam romanum Mosis libros lacerasse, mox Iudæos concurrisse ad presidem romanum Cumanum, flagitantes ut non suam, sed lesi Numinis ulcisceretur injuriam. Quare Cumanus militem violatorem legis securi ferit.

Porrò hæc veneratio et martyrii et miraculis illu-

strata est. Cum Maximianus et Diocletianus edicto juberent sibi tradi libros Mosis, aliosque sacræ Scripturæ ad exurendum, restiterunt fideles, mori malentes quàm eos tradere. Quare multi pro sacris Libris gloriosum certamen obierunt, et victricem martyrii lauream adepti sunt. Cum autem Fundanus, Alutiniensis olim Episcopus, metu mortis sacros Libros tradidisset, et magistratus sacrilegus eos igni apponeret, subito imber sereno celo diffusus est, ignis sacris Libris admodum extinctus est, grando subsequente, omnisque regio ipsa pro sacris Libris elementis furentibus devastata est, uti habent acta S. Saturnini, quæ extant apud Surium 11 Februarii.

80. Aspicite nos, quæso, sancte Moses, qui eminus quondam in Sinâ gloriæ Dei, cominus verò in Thabor gloriæ Christi speculator fuisti: nunc autem facie ad faciem utrâque perfrueris. Porrigere manum ex alto, sapientiæ tuæ flumina in nos deriva, et æterni illius luminis vel scintillam ope, votis et meritis tuis nobis imperti. Impetra à Patre luminum, ut ad sua hæc Pentateuchi sacra, nos vermiculos suos inducat, det ut in Scripturis suis eum agnoscamus, det ut tantum diligamus, quantum cognoscimus; nec enim cupimus eum cognoscere, nisi ut diligamus, utque ejus amore accensi, velut faces, et alios, totumque orbem accendamus. Hæc enim est scientia sanctorum; inque enim est amor et timor noster; ipsum unum omnia nostra spectant, ipsi nos et omnia nobiscum devotissimus. Denique duc nos ad Christum, qui est finis legis tuæ, ut ipse studia nostra, conatusque omnes ad ejus, cui omnis creatura laudem dicit, gloriam in Ecclesiæ ejus regno jam militante, deprecandam, et aliquando in victrici cœlitum choro, tecum à nobis omnibus tui studiosis, in omnem æternitatem, uti spero, suavissimè felicissimèque concinendam, regat, secundet, et ad finem usque perducat. Ibi stabimus super mare vitreum, quotquot bestiam vicinus, *cantantes canticum Mosis*, Apoc. c. 5, et *canticum Agni, dicentes: Magna et mirabilia sunt opera tua, Domine, Deus omnipotens; iustus et verus sunt viæ tuæ: Rex seculorum, quis non timebit te, Domine, et magnificabit nomen tuum? quia solus pius es; quia elegisti nos, quia fecisti nos reges et sacerdotes et regnabimus in secula seculorum. Amen.*

IN PENTATEUCHUM

Argumentum.

Hebræi, teste S. Hieron. in Prologo galeato, tot numerant libros S. Scripturæ, puta veteris Testamenti, quot habent ipsi litteras, puta viginti duos; eosque in tres classes dividunt: scilicet in *thora*, id est, legem; *nebiim*, id est, prophetas; *kathubim*, id est, hagiographa. *Thora* sive lex complectitur Pentateuchum, puta Genesisim, Exodum, Leviticum, Numeros, et Deutero-

nomium, qui ita non à Mose, ut vult Philo, sed à septuag. Interpretibus divisi et nuncupati sunt, cum antea unus esset liber legis.

Prophetas duplices numerant, priores et posteriores: priores vocant Josue, Judicum, Ruth et quatuor libros Regum; posteriores recensent Isaiam, Jeremiam, Ezechielem, et duodecim minores prophetas.

Hagiographa numerant Job, Psalmos, Proverbia, Ecclesiasten, Canticum canticorum, Danielen, libros Paralipomenon, Esdras et Esther.

Pentateuchus, id est, quintuplex hoc volumen Mosis, est chronicon mundi. Ejus enim argumentum est veteris historiam et chronologiam mundi ac gesta patriarcharum à primâ mundi creatione usque ad mortem Mosis. In Genesi enim Moses pertexit à principio creationem mundi, et gesta Adami, Evæ, Noe, Abraham, Isaac, Jacobi, et aliorum usque ad mortem Josephi. In Exodo persecutionem Pharaonis, indeque decem plagas Ægypti, egressum Hebræorum ex Ægypto et peregrinationem per desertum; ubi in Sinâ decalogum, cæterasque leges à Deo acceperunt. In Levitico describuntur sacra et sacrificia, cibi vetiti, festa, alique ritus, lustrationes et cæremonia, tam populi quam sacerdotum et Levitarum. In Numeris numerantur populus, principes et Levite, item quadraginta duæ mansiones Hebræorum, eorumque aequè ac Dei gesta in deserto; insuper recensetur prophetia Balaam, ac bellum Hebræorum cum Madianitis. Deuteronomium sive secunda lex repetit et inculcat Hebræis leges antea in Exodo, Levitico et Numeris à Deo per Mosen datas.

Nota 1^a. Auctor Pentateuchi est Moses. Ita docent omnes Graeci et Latini, imò ipse Christus, ut patet Joan 1, v. 17 et 45; Joan. 5, 46; et alibi. Porrò Moses antiquior fuit, et tempore longè præcessit omnes Græcæ et Gentilium sapientes, puta Homerum, Hesiodum, Thaletem, Pythagoram, Socratem; et his seniores Orpheum, Linum, Musæum, Herculem, Esculapium, Apollinem, quin et ipsum Mercurium Trismegistum, qui omnium fuit antiquissimus. Hic enim Mercurius Trismegistus, ait S. Augustinus lib. 18 de Civit., c. 50, nepos fuit majoris Mercurii, cujus maternus avus Atlas astrologus, et æqualis Promethei, eo tempore floruit quo vixit Moses. Ubi advertit, Mosen Pentateu-

chum simpliciter conscripsisse, per modum diarii vel annalium; Josue tamen, vel quem similem, eosdem hos Mosis annales in ordinem digessisse, distinctissime, et sententias nonnullas addidisse et intexuisse. Sic enim in fine Deuteronomii mors Mosis, eo utique mortuo, à Josue, vel alio quopiam addit et describitur. Sic non à Mose, sed ab alio quopiam, ut videtur, laus mansuetudinis Mosis intertexta est Num. 12, 5. Sic Genes. 14, 15, urbs Lais vocatur *Dan*, cum diu post tempora Mosis, vocata sit *Dan*; quare nomen *Dan* ibi pro *Lais* substitutum est, non à Josue, sed ab alio qui posterius vixit. Sic Num. 21, ab alio pariter additi sunt versus 14, 15, 27. Pari modo Josue non ab alio addita est, Josue ult. v. 29. Pari modo prophetia Jeremias à Baruch digesta et in ordinem redacta est; ut ostendatur præfatone in Jeremiam. Sic et parabole Salomonis, non ab ipso, sed ab aliis, ex ejus scriptis congeste et digestæ sunt, ut patet Proverb. 25, 1. Porrò Moses hæc partim traditione, partim divinâ revelatione, partim oculari inspectione didicit et accepit; nam quæ in Exodo, Levitico, Numeris, et Deuteronomio narrat, ea præsens ipse vidit et gessit.

Nota 2^a. Scripsit Genesisim Moses cum exul ageret in Madian, Exodi 2, v. 15, inquit Pererius, idque ad consolationem Hebræorum, qui in Ægypto à Pharaone opprimebantur. Verum melius sentiunt Theodoros, Boda et Tostatus (à quibus non dissentit Eusebius lib. 7 de Prepar. c. 2, si verba ejus accurate expendantur), tam Genesisim, quàm quatuor sequentes libros à Mose scriptos esse post egressum Hebræorum ex Ægypto, cum ipse in solitudine quasi duæ, pontifex, propheta, doctor et legislator populi versaretur, atque ex cœtu et synagoga Judeorum rempub. et Ecclesiâ Dei formaret et instrueret, ut ipsi ex rerum creatione et gubernatione Deum creatorem agnoscerent, amarent, colerent.

CANONES FACEM PRÆFERENTES PENTATEUCHO

CANON. 1. — Cum Moses hic historiam mundi conscribat, patet narrationem ejus non symbolicam, non allegoricam, non mysticam, sed historicam, simplicem et planam esse; ac proinde ea quæ narrat de paradisi, Adami, Evæ, et rerum omnium creatione spatio sex dierum successivè peractâ, etc., historicè et propriè, ut sonant, sunt accipienda. Est hoc contra Origenem, qui hæc omnia allegoricè et symbolicè exponendo putavit, itaque litteram et litteralem sensum evertit. Verum canonem nostrum tradunt omnes alii Patres, et Ecclesiæ, quæ hic damnat allegorias Origenis. Vide contra Orig. hic disputantem S. Basilium hom. 5^a et 9^a Hexam. Verè S. Hieron.: *Origenes, inquit, suum ingenium fecit sacramenta Ecclesiæ.*

CANON. 2. — Philosophia et Physica adaptanda sunt sacræ Scripturæ et verbo Dei, à quo omnis existit naturæ numerus, ordo et modus, ait S. Augustinus. Non ergo è contrario torquenda est sacræ Scripturæ ad sensa

philosophorum, aut ad lumen et dictamen naturæ. CANON. 3. — Moses sæpè utitur prolepsis sive anticipatione; vocat enim urbes et loca eo nomine, quod longè posterius eis est inditum. Sic Gen. 14, 2, Balam urbem vocat Segor, quæ tamen non tunc, sed postea vocata est Segor, cum Loth ex Sodomis evasisset. Sic ibid., v. 6, vocat montes Seir, qui longè post ab Esau Seir sunt dicti. Sic ibid., v. 14, vocat Dan, quæ tunc vocabatur Lais.

CANON. 4. — *Aeternum* sæpè non significat propriè dictam æternitatem, sed longum aliquod tempus cujus finis non pervidetur. Hebr. enim *olam*, id est, *aeternum*, significat seculum, quò occultum est, sen cuius terminus et finis non perspicitur. Radix enim *alam* significat *oculare* vel *abscondere*. Rursum *aeternum* sæpè non absolute, sed respectivè dicitur, et significat durationem integram rei quæ æterna est, non absolute, sed respectu certi statûs, reip. et gentis. Sic

dicitur lex vetus duratura in æternum, id est, semper, non absolute, sed respectu Judæorum, quia nimirum lex illa duravit tamdiu, quamdiu duravit Judæorum resp. et synagoga, puta toto tempore Judæismi, donec lex nova illi succederet; duratura enim erat donec veritas per Christum illucesceret. Id ita esse patet; nam alibi eadem Scriptura dicit legem illam veterem esse abolendam, eique surrogandam novam evangelicam, ut patet Jerem. 51, 52 et seq. Sic æternum capit Florat. cum ait:

Serviet æternum qui parvo nesciet uti.

Non enim potest in æternum absolute servire, cujus vita ipsa quæ servit, æterna esse non potest. Tradit hæc canonem S. Augustinus, q. 31 in Genes., de quo plura vide apud Pererium, tom. 5 in Genes., pag. 150 et seq.

CAN. 5. — Hebræi per enallagen sæpè sensum unum cum alio commutant, et maxime visum pro quovis sensu accipiunt; tum quia visus omnium sensuum est præstantissimus et certissimus; tum quia in sensu communi, qui est supra visum et oculos, omnium sensuum sensationes conveniunt. Sic visus pro tactu capitur Joan. 20, 29: *Quia vidisti*, id est, testigisti, *me, Thoma, credidisti*: pro odoratu verò capitur, Exodi 5, 21, in Hebræo: *Fætere fecisti odorem* (nomen et famam) *nostrum in oculis*, id est, in naribus Pharaonis. Pro gustu capitur Ps. 55, v. 9: *Gustate et videte*, id est, sapite, *quoniam suavis est Dominus*; pro auditu capitur Exod. 20, 18: *Populus videbat*, id est, audiebat *voce*; videre ergo idem est quod cognoscere, vel clarè percipere.

CAN. 6. — Peccatum sæpè, maxime in Levit. sumitur metonymicè. Primò, pro hostiâ oblatâ, pro peccato; secundo, pro pœnâ peccati; tertio, pro irregularitate sive immunditiâ legali, ex fluxu menstrui sanguinis, seminis, lepræ, vel ex contactu mortui contractâ. Sic Levit. 12, 6, puerperium vocatur peccatum, id est, immunditiâ legalis, et Levit. 14, 15, lepra dicitur peccatum, non propriè dietum, sed legale, id est, irregularitas, quæ leprosum arechat à sacris, et convictu hominum.

CAN. 7. — Leges Dei vocantur primò, præcepta, statuta, vel custodia, quia custodienda aut cavenda prescribunt. Secundo, vocantur iudicia, quia inter homines dirigunt et dirimunt lites; in iudicio enim secundum leges iudicandum est. Tertio, vocantur iustitiæ, quia statuunt id quod æquum et iustum est. Quarto, vocantur testimonia, quia testantur voluntatem Dei, sive quid à nobis exigit Deus, quid à nobis velit fieri. Quintò, vocatur testamentum, id est, fœdus et pactum, id est, conditiones pacti inii cum Deo, quia hæc conditione pepigit Deus tam cum Judæis, quam cum Christianis, se fore eius Deum et patrem, si videlicet ipsi leges ejus servent.

CAN. 8. — In Pentateucho crebra est synecdoche. Sic genus capitur pro specie; ut facere hadum, agnum, vitulum, significat sacrificare hadum, agnum, vitulum. Sic pars capitur pro toto; ut implere manum, supple oleo, significat unctione manus conse-

crare aliquem sacerdotem. Sic revelare turpitudinem, vel cognoscere feminam, vel ad eam ingredi, est virum cum feminâ misceri. Sic aperire aurem alicui, est ei ad aurem loqui, sive insurre, indicare, et revelare aliquid.

CAN. 9. — Pari modo crebra est metonymia, ut Gen. 14, 22, Exodi 6, 8: *Levo manum*, id est, elevatâ manu cœli Dominum testor, et iuro pro Deum. Sic eo significat verbum vel preceptum quod ore datur. Sic manus significat potestatem, vim, vel punitionem, quæ manu fit. Sic anima significat vitam, vel ipsam animal, cujus forma et vita est anima. Sic *vir sanguinum* vocatur homicida.

CAN. 10. — Pari modo frequens est catachresis; ut cum *pater* rei alicujus vocatur is qui est auctor, conditor, aut inventor rei, vel is qui est primus et præcipuus in illâ re. Sic Deus vocatur pluvie pater, id est, auctor. Sic demon vocatur mendacii pater, id est, auctor. Sic Tubalcain vocatur *pater canentium organo*; pater, id est, primus et inventor organi. Sic dicunt: *Percussit eos in ore*, id est, in acie, *gladii*, os nimirum gladii vocatur acies ipsa gladii, quæ homines absumit et devorat, perinde ut os devorat panem. Hoc enim modo leones, tigrides, lupi, alæque ferae ore suo percutiunt oves, canes et boves, cum eos rictu oris sui laniant, diserpunt et devorant. Simili catachresis filias vocant minora oppida et vicos, quæ metropoli quasi matri adjacent, et subsunt. Rursùm ipsas urbes ob pulchritudinem et elegantiam vocant *filias*, ut, filia Sion est urbs et arx Sion; filia Jerusalem est urbs Jerusalem; filia Babylonis est urbs Babylonis, id est, ipsa Babylon. Pari modo edificare alicui domum, vel eam destruere, significat alicui dare, vel destruere, familiam et proles. Domus nimirum significat proles et posteritatem, unde Hebræi filios vocant *banim*, quasi *abanim*, id est, lapides, à rad. *bana*, id est, edificavit, nam ex filiis ut lapidibus edificantur domus et familie parentum, *abicit aboran matris elio hapanis*, inquit Euripid.

CAN. 11. — Hebræi sæpè verba realia accipiunt pro verbalibus vel mentalibus. Sic Levit. 15, v. 6, 11, 20, 27, 50, dicitur, quod sacerdos leprosum mundabit vel contaminabit, id est, mundatum vel contaminatum declarabit et pronuntiabit, ut hominum convictus restitatur, vel ab eo arceatur. Sic Jerem. 1, 10, dicitur: *Constitui te super gentes et super regna, ut evellas, et destruas, et disperdas, et dissipes, et edifices, et plantes*, id est, ut propheta et predicas has gentes evellendas esse et destruendas; illas verò edificandas esse et plantandas. Sic dicitur Levit. 20, 8, et c. 21, v. 8, 15 et 25: *Ego Dominus qui sanctifico vos*, id est, ju-beo vos esse sanctos.

CAN. 12. — Hebræi sæpè tacent suppositum, sive personam, aut rem tam agentem, quam patientem, quia ex antecedentibus vel sequentibus eam intelligendam relinquunt, ut Deuter. 35, 12, et alibi sæpè.

CAN. 15. — Verba et sententia S. Scripturæ non semper referenda sunt ad proximè præcedentes, sed subinde ad remotas quæ longius ante præcesserunt.

Sic illud Exodi 32, 5: *Si non habuerit (fur) quod pro furto restituit, ipse vendabitur*, non eum proximè procedentibus, sed cum v. 1, ubi dicitur: *Si quis furatus fuerit bovem, quinque restituet*, connectandum est. Sic Cant. 1, dicitur: *Nigra sum, sed formosa, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis*, ubi *tabernacula Cedar* non possunt connecti cum *formosa*. Erant enim ipsa deformia, utpote aestu adusta, nigra et fœda. Sic ergo hæc connecti et exponi debent: *Nigra sum sicut tabernacula Cedar*; cum hoc tamen simul formosa sum sicut pelles Salomonis variegatæ, et regio.

CAN. 14. — Negatio Hebræis totum quod sequitur negat; unde non *omnis* Hebræis idem est quod *nullus*, cum Latinis idem sit quod *aliquis* non.

CAN. 15. — Solet Scriptura quædam promittere quibusdam quæ non implentur in ipsis, sed in posteris eorum, ut significat Deus se hæc posteris in isoporum gratiam prestare; quia quod posteris datur, hoc ipsis, quorum posteri sunt portio, videtur dari ut principio et capiti posteritatis. Sic Abraham non in se, sed in posteris suis promittitur terra Chanaan, Genes. 15, 14. Sic Jacob, id est, Jacobæus, promittitur dominum in Esau, id est, Idumæos, Gen. 27, 29. Sic Genes. 49 duodecim patriarchis promittitur quod posteris eorum adventum erat. Tradit hunc canonem S. Chrysost., lib. 8 in Matth.

CAN. 16. — Licet S. Cypprian., l. 2 contra Judæos c. 5, Hilarius, l. 4 de Trinit., et Nazianz., tract. de Fide, putent Deum in assumpto corpore visibilem apparuisse Abraham, Mosi et prophetis; tamen verius est omnes has apparitiones factas esse per angelos, qui in corporibus assumptis personam Dei gerebant, idèque vocantur Deus. Ita Dionys., c. 4 celest. hierar., S. Hieron., in cap. 3 ad Gal., August., lib. 5 de Trin. c. ult., Gregor., in præfat. Moral. c. 4, et alii passim. Et probatur. Nam ille qui apparuit Mosi, dixitque: *Ego sum Deus Abraham*, fuit angelus, ut docet S. Stephanus, Actor. 7, v. 50. Sic Dominus qui tradidit legem Mosi in Sinâ, Exodi 19 et 20, à Paulo ad Galat. 3, v. 19, vocatur angelus. Angeli enim sunt administratorii spiritus, per quos Deus omnia sua exsequitur. Quare quod concilium Sirmiense can. 14, definit eum qui contra Jacob luctatus est, Gen. 32, fuisse Filium Dei, intellige fuisse angelum qui Filium Dei representabat. Adde, decreta hujus concilii non esse definitiones fidei, imò nec dogmata Ecclesie, nisi quatenus Photini hæreses damnant; constat enim hoc concilium fuisse coetum Arianorum.

CAN. 17. — Quando S. Scriptura nomen novum alicui imponit, intelligenda est non adimere nomen prius, sed posterius addere priori, ut jam utroque nomine possit, modò uno, modò altero nuncupari. Sic Genes. 35, 10, dicitur: *Non vocaberis ultra Jacob, sed Israel*: sensus est, q. d.: Non tantum Jacob, sed etiam Israel appellaberis; sæpè namque postea adhuc Jacob vocatur. Sic Gedeon Judic. 6, v. 52, dicitur ex eo die vocatus *Jerobaal*; et nihilominus pergit Scriptura eum vocare *Gedeonem*. Sic Simon postquam à

Domino vocatus est *Cephas*, non raro post adhuc *Simon* appellatur.

Ubi nota: Deus et Hebræi suis imposuerunt nomina ab eventu, scilicet quæ significant eventum, vel presentem, vel futurum; et tunc nomina erant quasi omnia, vel nomina, aut vota rei futuræ; imponendo enim alicui nomen, portendebant, vel optabant eum talem fore, qualis illo nomina significabatur. Id ita esse patet in nomine Adam, Eva, Seth, Cain, Noe, Abraham, Ismael, Isaac, Jacob, etc., ut suis locis ostendamus.

Idipsum imitati sunt Romani, Greci, Germani: Romani, qui Corvinum à corvo, qui et in castris victorie omen dedit; Casarem à casaric, cum quâ natu prædator; Caligulam à caligâ militari, quâ sæpè utebatur, appellârunt. Sic Pisones, quod optimè pisci sererent, ita nuncupati sunt; sicut Cicrones à cicere, Fabii à fabâ, Lentuli à lente optimè serenda nomen acceperunt. Sic Ancus à vitioso cubito, inquit Festus, nominatus est; enbitus enim græcè *kytos* dicitur. Sic Servius, quod è matre servâ genitus esset; Paulus à parvâ statarâ; Torquatus à torque, quem Gallo in pugna detrahit: planeus à planis pedibus vocatus est. Sic Scipio cognomen fuit Corneliorum, cui P. Cornelius (avus P. Cornelii Scipionis Africani, qui Annibalem devicit) initium dedit. Hæc enim, eod quod patrem vice scipionis regeret et duceret, primus Scipio cognominatus est, illudque cognomen ad posteròs transmisit.

Græci, quæ appellârunt Platonem, quasi latum à latibus lumeris, cum ante Aristoteles vocaretur, Chryso-stomum, quasi os aureum, hæc eloquentiâ; Laonicum, quasi populi; Leonicum, quasi leonis; Stratonicum, quasi exercitii victorem; Demosthenem, quasi populi firmiterum; Aristotelem, quasi optimum finem; Gregorium, quasi vigilem; Diogenem, quasi Jove genitum; Aristobulum, quasi optimi consilii virum; Theodorum, quasi donum Dei; Hippocratem, quasi equino robore præditum; Callimachum, à pulchrâ pugnâ nuncuparunt.

Germani et Belgæ, qui Fredericum, quasi pacis divitem, id est, planè pacificum; Leonardum, quasi leonine indolis; Bernardum, quasi ursine indolis; Gerardum, quasi vulturne indolis; Cunonem, quasi autadæcem, Gunradum, quasi audacis consilii; Adolfsium, quasi nobilis spiritus; Canutum, hæc exhaurendis pœulis; Pharamundum vel Framundum, à venustate oris nominârunt. Sic Guilihelmus à deauratâ gateâ; Guda, quasi bona pars aut sors; Lotherius, quasi plumbeum cor; Leopoldus, quasi leoninus pes; Lanfrancus, quasi diturna libertas; Wolfgangus, quasi lupinus incessus vocatus est. Plura, vide apud Goropium, Scrickeium et Pontum Heutterum in Belgio.

CAN. 18. — Quando ei qui nomen habet, nomen non commutatur, sed simpliciter, tacito et presupposito ejus nomine, dicitur sic vel sic vocandus, tunc non imponitur ei aliud nomen, sed significatur talis futurus, ut jure alio isto nomine vocari et appellari possit; sic Isaia 7, 14, Christus vocatur *Emma-*

nuel; et c. 8, 3: *Accelera spolia detrahere, festina prœdari*; et c. 9, 6: *Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis*; et Zach. 6, v. 12, vocatur Oriens, sic Joannes Baptista à Malachià vocatur *Eliis*; et filii Zebedei in Evangelio vocantur *Bonærges*, id est, filii tonitru.

CAN. 19. — Viri et femine olim erant polyonymi; unde non mirum si eadem persona in Scripturâ modò uno nomine, modò aliò vocatur. Sic uxor Esau quæ Genes. 36, 2, vocatur Ada, filia Elon Hethæi, Genes. 26, 34, vocatur Judith, filia Beerî Hethæi, et alia ejus uxor quæ Genes. 36, 2, vocatur Oolibama, filia Annæ, Genes. 26, 34, vocatur Basemath, filia Elon. Sic sæpè lib. 1 Paralip. per decem prima capita alia viris et mulieribus dantur nomina, alia, inquam, ab iis quæ habent in Geneis Josue, Judicum, et lib. Regum. Sic idem est Abimelech et Achimelech, Job et Jobab, Achar et Achan, Aram et Ram, Areuna et Ornan, Jetro et Raguel. Ubi obiter adverte, nomina cum in aliam linguam transferuntur, ita mutari, ut vix eadem esse videantur, præsertim cum ad aliud etymon suæ lingue alludent et inclinant. Sic hebr. *Achasueros*; latine *Assuerneris*; persicè *Ochosarces*, *Ochosarces*, *Auxxes*, *Artaxerxes*; græcè *Oxyares*, quasi idem sunt. *Achasueros* hebræi et chald. significat magnum caput, id est, magnus capitaneus. *Artaxerxes* persicè significat magnum bellator, teste Herodoto; *Oxyares* Græcis idem est quod acutus, sive acer Mars. Sic à Bosrà hebraico, id est, munito, dicta est Byrsa, et Byrsa arx Carthaginius, quæ Romani Burgum vocarunt, indeque Burgundiones sunt dicti. *Zic* à David et *Ididà*, dicta est Dido.

CAN. 20. — Solet Scriptura causam vocare, et pro verâ rei causâ ponere, quod tantum fuit occasio, eò quòd ita soleant homines loqui, ut eventum undècumque provenientem vocent effectum, et occasionem vocent causam. Sic Gen. 45, 6, ait Jacob: *In meam hoc fecistis injuriam, ut indicaretis ei et aliam vos habere fratrem*. Nec enim filii Jacob hanc patris sui miseriam intendeant, quæ ea ex factis et verbis illorum aliud agentium, fortuito et occasionaliter consecuta est. Vide Riberam in Amos 2, 19.

CAN. 21. — Hebræi sæpè abstractum ponunt pro concreto, ut abominationem pro re abominabili vel abominatâ. Exodi 8, 28: *Abominationes Ægyptiorum immolabimus Domino*? Psal. 20, 2: *Desiderium* (id est, rem desideratam) *cordis ejus tribuisti ei*. Sic Deus dicitur spes nostra, id est, res sperata, et patientia ac gloria nostra, id est, propter quem patimur, de quo gloriamur.

CAN. 22. — Hebræi verba sumunt jam in actu perfecto, jam in continuo, jam in inchoato, ut facere sù idem quod conari moliri, incipere aliquid facere. Sic Hebræi aliquando dicuntur egressi ex Ægypto vespere, at Deut. 16, 6, aliquando noctu, ut Exod. 12, 42, alibi mane, ut Numer. 25, 5, quia scilicet vespere immolantur agnum, qui egressus fuit causa et initium noctu verò casis Ægyptiorum primogenitis acceperunt à Pharaone veniam, imò mandatum exeu-

di, suaque convasantes exire cœperunt: mane verò ipso facto plene et perfecte egressi sunt.

CAN. 25. — Hebræi cum aliqui exaggerare volunt, vel significare gradum superlativum (quo ipsi carent) utuntur nomine abstracto, vel concreto geminato, ut sanctitas est, vel sanctum sanctorum est, id est, sanctissimum est; quod crebrum est in Levitico.

CAN. 24. — In Scripturâ crebra est hypallage, ut Exodi 12, 11: *Calcamenta habebitis in pedibus*, hoc est, invertendo, pedes habebitis in calcamentis, sive calcæatos. Nec enim calcæi sunt in pedibus, sed pedes in calcæis. Exodi 3, 2, in Hebr.: *Rubus ardebat in igne*, id est, ignis ardebat in rubo. Judic. 1, 8, in Hebr.: *Civitatem miserunt in ignem*, id est, ignem miserunt in civitatem. 4 Reg. 9, 30, de Jezebele dicitur in hebræo: *Posuit in stibio oculos suos*, hoc est, posuit stibium in oculis suis, depinxit oculos suos stibio. Psal. 79, 6, in hebræo: *Propindati nobis in lacrymis mensuram*, hoc est, lacrymas in mensurâ, utique magnâ, ut ait R. David Psal. 18, 5: *In sole posuit tabernaculum suum*, hoc est, solem posuit in tabernaculo suo, vel soli posuit tabernaculum suum in oculis, ut habent hebræa. Psal. 80, 6: *Testimonium in Joseph posuit*, hoc est, posuit Joseph in testimonium; cui nimirum bene cesserunt omnia, quòd legem Dei servaverit; ita Chaldeus; licet et alius, magis genuinus sit ejus loci sensus, ut dixi Psal. 80.

CAN. 25. — Hebræi nomina nunc activè, nunc passivè accipiunt. Sic timor vocatur, tam is quo time-mur aliquid, quàm is qui time-tur, ut Gen. 51, 42, Deus vocatur timor Isaac, id est, qui timebatur ab Isaac quem Isaac timebat et reverebatur. Sic patientia non tantum vocatur illa virtus, quæ nos impellit ad fortiter patiendum, sed etiam passio ipsa, et res adversa quam patimur; imò et Deus ipse, propter quem patimur, ut Psal. 70, 5: *Tu es patientia mea, Domine*. Sic amor non tantum vocatur is quo amamus, sed et id quod amatur, ut *Deus meus, amor meus et omnia*.

CAN. 26. — In Scripturâ crebra est Liptote (quæ potius *λεπτολογία*, id est, tenuitas, dicenda est), hoc est, diminutio, quâ res magne verbis exilibus significantur, et quasi imminuuntur, qualis est illa Virgil. lib. 5 Georgicon.

Quis aut Eurystheus durum,
Aut illaudatâ nescit Busiris aras?

Illaudatâ, id est, sceleratissimi, et maximè vituperandi. Busiris enim hospites suos mactare et immolare solebat. Sic 1 Reg. 12, 21, dicitur: *Noctè declinare post vana, quæ non proderunt vobis*, id est, nocte declinare ad idola, quæ maximè oberunt, eruntque noxia vobis. 1 Machab. 2, 21: *Non est utile nobis* (id est, maximè oberit nobis) *relinquere legem*. Michææ 2, 1: *Væ qui cogitatis inutile*, id est, perniciosum. Levit. 10, 4: *Offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat*, id est, quod eis prohibitum erat.

CAN. 27. — Moses, inquit Clemens, l. 6 Stromat., quia eruditus fuit in omni sapientiâ Ægyptiorum; hinc subinde in suis legibus utitur hieroglyphicâ eorum ratione, easque tradit per symbola et æigmata.

Sic et Eleazarus pontifex Aristææ (ut ipse testatur tract. de 70 Interp. tom. 2 Biblioth. ZZ. Patrum), legato Ptolomei Philadelphii, roganti cur Moses quædam animalia vetuisset comedi, vel sacrificari, quibus alia gentes uterentur, respondit, hæc Mosis præcepta esse symbolica et æigmatica, qualia sunt symbola Pythagore, et hieroglyphica Ægyptiorum. Porrò æigmata Pythagore, inquit S. Hieron. lib. 3 contra Rufin. talia erant: *Stateram ne transilis*, id est, ne prætergrediaris justitiam. *Ignem gladio ne fodias*, id est, iratum verbis ne lacessas. *Coronam minimè carpendam esse*, id est, leges urbium non vellendas, sed conservandas esse. *Cor ne comedas*, id est, mororem de animo projice. *Per viam publicam ne ambulés*, id est, ne multorum sequaris errorem. *Hirundinem in domum non esse recipiendam*, id est, garrulos in domum non esse admittendos. *Oneratis superponendum esse onus, deponentibus onus minimè communicandum esse*, id est, ad virtutem contendentibus augenda esse præcepta, laborem verò fugientes, et otio deditos, esse relinquentes.

CAN. 28. — Hebræi recentiores ignorant significationem veram nominum propriorum animalium, herbarum, arborum, gemmarum; sed quisque eorum divinat id quod vult: itaque in hæc re certissima regula est, sequi antiquos doctissimos Hebræos, et præ omnibus interpretem nostrum, qui Ecclesie judicio omnium et optimus.

CAN. 29. — Hebræa nomina animalium, arborum, lapidum generalia sunt, et pluribus communia. Sic *Saphan*, Levit. 11, v. 5, significat choerogryllum; sed Provèrb. 30, v. 26, significat leporem: Psal. verò 405, v. 18, significat herinaceum. Vide Riberam in cap. 5 Zachar. n. 21.

CAN. 30. — Hebræi sæpè actum, habitum et potentiam ponunt pro objecto, et contra, per metonymiam. Sic oculum vel aspectum vocant colorem, qui est oculi et visus objectum, ut Levit. 15, 10, dicitur lepra mutare aspectum, id est, speciem et colorem. Sic rursùm Deus dicitur timor, amor, spes, patientia, gloria nostra, quia est objectum timoris, amoris, spei, patientiæ, gloriæ nostræ. Est enim is quem time-mus, amamus, speramus, propter quem patimur, in quo gloriamur.

CAN. 31. — Moses in Pentateucho agit primò historicum, secundò legislatorem, tertio prophetam, unde nunc historicè, nunc juridicè, nunc propheticè exponendus est.

CAN. 32. — Conjunctio et, Hebræis sæpè est exegetica, notaque exponentis, significans, id est, ut Levit. 5, 5: *Quorum repletæ*, et (id est) *consecratæ manus*; replere enim manus oleo, erat eas consecrare ad sacerdotium. Sic Coloss. 2, 8: *Videte ne quis vos seducat per philosophiam*, et (id est) *inanem fallaciam*. Non enim Apostolus damnare vult philosophiam veram, sed tantum fallacem et sophisticam. Simili modo capitur et, Math. 15, 11; Jerem. 31, 21; et alibi.

CAN. 33. — Hebræi interrogatione utuntur sæpè, non in re dubiâ, sed clarâ, neque ad increpandum,

sed ad excitandum acendumque audientis animum. Sic Genes. 47, 19, dicunt Ægyptii Josepho: *Cur moriamur te vidente*? Sic Exodi 4, 2, Deus ait Mosi: *Quid credi teneo in manu tuâ*? Et c. 14, 15: *Quid clamans ad me*? Sic illud Christi ad matrem: *Quid mihi et tibi est, mulier*? non castigatio; sed spei est probatio, eam exacuens.

CAN. 34. — Omnia præcepta Pentateuchi, etiam judicialia, sunt juris divini, quia à Deo sancita; quædam tamen ex iis non videntur obligasse sub peccato mortali, sed tantum veniali, ob levitatem materiæ, ut: *Arum tuum non seres diverso semine*, Levit. 19, 19. Si inveneris nidum, pullos cape, matrem dimitte, Deut. 22, v. 6.

CAN. 35. — Scriptura maxime in prophetis, subinde simul complectitur typum et antitypum, hoc est, rem, quam propriè verba significant, et simul allegoriam, quam res illa representat; sed ita, ut quædam magis typo, quædam magis antitypo conveniant; tumque duplex illius loci est sensus literalis; prior historicus, secundum propheticum. Sic enim et ingeniosi adolescentes sæpè ludunt, et ridet socium, dicendo, v. g.:

Tu es longis naribus, et simul significat eum esse sagacem, q. d.: Tu equè es nasutus ac nasutus; ubi vox naves et propriam retinet significationem, et alteram asciscit, per elegantem allusionem et allegoriam. Quidni ergo Spiritus sanctus uno conceptu et oratione complecti possit signum et signatum, typum et veritatem? Exempla sunt 2 Reg. 7, 12, ubi ad litteram loquitur de Salomone; sed tamen per hyperbolen quædam de eo dicit, quæ propriè et plene ad litteram soli Christo competunt. Sic Genes. 3, 14, Deus serpenti loquitur, et per eum diabolo in eò latenti, unde quædam dicit, quæ propriè serpenti competunt, quale est illud: *Sapere pectus gradieris, et terram comedes*; quædam, quæ propriè diabolo competunt, quale est illud: *Inimicitias ponam inter te et inter mulierem; ipsa conteret caput tuum*. Sic Moses Deuter. 18, 18, per prophetam, quem post se promittit, tum quoslibet Prophetas, tum propriè Christum intelligit. Sic Balaam dicens, quòd Israel vastabit Moab, Idumæam et filios Seth, Num. 24, 17, per Israel, tum Davidem, tum Christum intelligit. Sic Isaias c. 14, 11 et seq., describit casum regis Babylonis, per casum Luciferi, unde quædam dicit, quæ propriè Luciferi, Balthasari verò figuratè tantum, id est, hyperbolicè vel parabolicè conveniunt, ut: *Quomodo cecidisti de caelo, Lucifer? detracta est ad inferos superbia tua, qui dicebas: In caelum conscendam, super astra Dei callabto solium meum, similis ero Altissimo*; quædam verò dicit, quæ propriè conveniunt Balthasari, ut: *Concidit cadaver tuum, subter te sterneret timea, et operimentum tuum erant vermes*. Simili modo Ezechiel c. 28, v. 12 et 14, describit opes et casum regis Tyri instar opum et casus Cherubini sicutus. Mens enim Prophete rapitur ab altissimo lumine prophetico, in quo omnia sunt cælia et conjuncta, unumque videtur esse figura alterius; hinc salient sæpè Prophete ab uno ad aliud, tum ob causam jam

dictam, tum ob elegantiam, quâ similia similibus comparant et adumbrant.

CAN. 56. — Plures etiam, non tantum typicos et typicè subordinatos, sed etiam dissimiles et disparatas, posse esse sensus litterales S. Scripturæ docet S. August. lib. 12 Confess. c. 18, 25, 26, 31 et 32, quem citat et sequitur D. Thomas p. 1, q. 2, a. 10, in corp. idque colligitur ex conc. Lateranensi e. *Firmiter de sum. Trinit. ubi concitum est illo Gen. 1: In principio creavit Deus cælum et terram*, juxta duos sensus litterales, duas concludit veritates, scilicet, quod mundus incepit, quasi *in principio*, significet principium temporis, et, quod nihil ante mundum sit productum, quasi *in principio*, idem sit quod, *ante omnia*. Sic illud Psal. 2, 7: *Ego hodie genui te*; Patres tam de humanâ, quam de divinâ Christi generatione explicant. Hinc et versio Septuag. alium subinde dat sensum litteralem, quam nostra; et olim multe alie versiones erant differentes ab invicem. Sic alio sensu Caiphas, alio Spiritus sanctus per os ejus dixit: *Expedit vobis, ut unus homo moriatur pro populo*, Joan. 11, 50, et tamen utrumque, scilicet tam Caiphas, quam Spiritus sancti sensum et mentem enarrat et hisce verbis significat S. Joannes. Verum in hoc, uti et in aliis plerisque, unus sensus alteri aliquâ ratione conjunctus, et quasi subordinatus est.

CAN. 57. — Apud Hebræos, præsertim Prophetas, crebra est enallage, et commutatio, tum persone, ut transeant à primâ vel secundâ, in tertiam, qualis est Deuter. 35, 7; tum temporis, ut præteritum ponant pro futuro, ob futuri certitudinem, qualis est Deuter. 32, v. 15, 16, 17, 18, 21, 22 et seq.; tum numeri, ut à singulari transeant in pluralem, et contra, qualis est Deuter. 32, v. 15 et 16, tum generis, ut à feminino transeant in masculinum, et contra, qualis est Genes. 3, 15.

CAN. 58. — Climata, seu plagæ orbis, ut Oriens, Occidens, Meridies, Septentrio, in Scripturâ intelligenda sunt juxta solum Judææ, Jerusalem et templi, Judæis enim scribuntur Moses alique hagiographi; et Judæa sita quasi in medio orbis habitati et culti, erat terra et peculium Dei.

CAN. 59. — Una res est figura duorum, etiam contrariorum, sed alio et alio respectu. Sic diluvium, quantenus in eo enativit Noe per arcam, fuit fidelibus typus baptismi; quantenus verò eo mersi sunt impij, fuit typus supplicij reprobis irrogandi in extremo judicio. Sic Christus est petra et lapis angularis Ecclesiæ, sed piis est lapis salutis; infidelibus verò et impiis est lapis offensivus, et petra scandali. Sic Christus vocatur leo, ob fortitudinem; diabolus verò vocatur leo ob crudelitatem et rapacitatem. Tradunt hunc canonem S. August. Epist. 99 ad Evodium, et S. Basilium in Isaia cap. 2.

CAN. 40. — In sensu litterali omnes sententiæ, omnique verba debent explicari, et accommodari rei significant; id autem non est necesse in sensu allegorico. Imò S. Hieron. Greg. Origen. et alij sæpè liberam volunt esse allegoriam, atque in eâ explicandâ non

servant rigorem historiæ. Exemplum est in Davidis adulterio, quod S. August. Ambros. et alii docent fuisse typum amoris Christi in Ecclesiam gentium, que antea cum idolis ut adultera vixerat. Verum propria et solida allegoria debet respondere historiæ, et quò aptius respondet, eò aptior est, imò aliqui non est proprius Scripturæ sensus, sed quasi accommodatitius. Sicut enim litteralis est is, quem primò verba significant; ita allegoricus est, quem res per litteralem sensum significat, adumbrant et significant; ita docet S. Hieronymus in Osee 5, ubi retractat contrarium, quod alibi dixerat.

CAN. 41. — In Mose et Scripturâ non raro est hendiadys, que figura est quâ unum in duo dividitur, unde rectius vocatur *τὸ διὰ δύοις*, id est, unum per duo, ut apud Virgil. *Æneid. 1: Motemque et montes insuper altos imposuit*, id est, moles aletorum montium imposuit; et alibi: *Aurum frenosque momordit*, id est, frenos aureos momordit; et alibi: *Pateris libanus et auro*, id est, pateris aureis. Talis est Genes. 4, 14: *Sint (sol et luna) in signa, et tempora, et dies et annos*, id est, sint in signa temporum, dierum et annorum. Talis quoque est Coloss. 2, 8: *Videte ne quis vos seducat per philosophiam et inanem fallaciam*, id est, per philosophiam inanem fallaciæ, sive que sit inanis fallaciæ, q. d., non damno omnem philosophiam, sed eam tantum que non est aliud, quam inanis fallaciæ; *et enim et, ibi et alibi, per id est*, exponi debet.

CAN. 42. — Solet Moses, alique Prophete, redemptionem Christi duplici nomine, et ferè copulato significare, puta strage et salute, ultione et redemptione, indignatione et pace, sanguine et incolmatione, pretio et victoriâ. Hinc secundò, prophete, nullâ factâ distinctione inter hostes et cives, Christum venientem ad redimendos homines, inducunt quasi duces cataphractum, qui divino furore actus in homines irruit; atque obvios quosque deturbat, proterit, trucidat. Sic enim canit Balaam. Num. 24, 17, de Christo Salvatore: *Percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth*, id est, omnes homines; hi enim prognati sunt ex Adam per Seth. Et Psaltes Psal. 109, 6: *Judicabit in nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terrâ multorum, de torrente in viâ bibet*; et Isaia c. 61, describit Christi consolationem et redemptionem, cap. verò 65, ejusdem ultionem: *Conculcavi, inquit, eos in furore meo, et inebriavi eos in indignatione meâ, et detraxi in terram virtutem eorum. Dies enim ultionis in corde meo; ac mox subjungit: In dilectione suâ, et in indulgentiâ suâ, ipse redemit eos, etc.*

Causa hujus rei et phrasid est duplex: prior, quia utraque libertas temporalis, que spiritalem humani generis quasi typus præcessit, videlicet Egyptia et Babylonia (ad hæc enim alludunt) non sine sanguine et cæde hostium, puta Egyptiorum in mari Rubro, et Chaldæorum per Cyrum, parsa et peracta fuit. Posterior, quia in hæc Christi ultione et redemptione, idem sunt hostes et amici debellati et liberati, neceti et redempti, sed ingenio, moribus et affectu dissimiles. Qui enim prius erant infideles et impij, per Christum

facti sunt fideles et pii. Christus ergo occidit gentes et homines, et alios, imò eosdem suscitavit, quia v. g., occidit Petrum idololatram, ebrium, adulterum; et eundem suscitavit, fecitque Petrum deicolam, sobrium, castum, etc. Pro quo

Nota. Peccator duplicem refert personam et duplici quasi naturâ subsistit, puta hominis et demonis, sive vitii et peccati; illa est militis, ista hostis Christi;

IN GENESIM

COMMENTARIUM.

Inscribitur hic liber hebraicè de more à primâ libri voce *beræcî*, id est, in principio; græcè et latinè vocatur *Genesis*. Enarrat enim generationem, id est, creationem, sive natales mundi et hominis, ejusque lapsus, propagationem et gesta, maximè patriarcharum Noe, Abraham, Isaac, Jacob et Joseph: complectiturque *Genesis gesta annorum 2510*; tot enim interfuerunt ab Adamo et à mundi creatione usque ad mortem Josephi, in quâ finitur *Genesis*, ut patet, et addas annos patrum in hæc chronologiâ; nam

Ab Adam ad diluvium fluxerunt anni 1656. A diluvio ad Abraham anni 292. Anno 100 Abraham natus est Isaac; Genes. 21, 4. Anno 60 Isaac natus est Jacob; Genes. 25, 26. Anno 91 Jacobi natus est Joseph, uti ostendunt Genes. 50, v. 25.

Joseph vixit annos 110; Genesis 50 v. 25. Adde hos annos, invenies ab Adamo ad mortem Josephi annos 2510.

Dividi potest *Genesis* in quatuor partes, quas totidem tomis divisit et prosecutus est Pererius. Prima complectitur gesta ab Adam usque ad diluvium; *Genesis* 7. Secunda continet gesta à Noe et diluvio usque ad Abraham, puta ea que narrantur à cap. 7 usque ad cap. 12. Tertia continet gesta Abraham à cap. 12 usque ad Abraham mortem; Genes. 25. Quarta à cap. 25 usque ad finem *Geneseos* complectitur gesta Isaac Jacobi et Josephi finiturque in morte Josephi.

Scripturam in *Genesim* Origenes, S. Hieronymus, Augustinus, Theodoretus, Procopius, Chrysostomus, Eucherius, Rupertus, et alii. S. Ambrosius post S. Basilium scripsit lib. *Hexameron*, item lib. de Noe, de Abraham, de Isaac, Jacob, Joseph, etc. B. Cyrillus scripsit libros 5 quibus adde ejusdem Glaphyra, id est, exsculpta, q. d., pauca è multis selecta, quibus non litteralem, sed mysticum ferè sensum persequitur. Extant ea manuscripta, quibus ego usus sum, eaque post cum aliis edidit noster P. And. Schottus. Scripsit etiam Albinus Flaccus quest. in *Gen.* Scripsit quoque in priora capita *Gen.* Julinius episc. africanus, qui extat tom. 6 *Biblioth. SS. Patrum*. Scripsit insuper Anastasius Sinaita monachus, ac postea

illa erat liberanda, ista debellanda; ad illam pertinet annus remissionis, ad istam dies vindictæ; illa comparatur Israelitis redemptis, ista Egyptiis et Babyloniis trucidatis. Sic ergo furor Christi contra demonem ejusque assecas, scilicet vitia, militat, eaque ab homine expellit, ut regnum Dei in homine collocet, hominemque sibi et Deo restituat.

Antiochie episc. et martyr, an. Domini 600 undecim libros *Hexam.* in *Genes.* in quibus alleg. de Christo et Ecclesiâ prima *Genes.* capita exponit. Extant in appendice *Bibliothec. SS. Patrum*. Scripsit et Thomas doctor, non sanctus ille Angelicus, sed Angelicus, puta Eboracensis doctor sub an. Christi 1400. Anglici enim hæc esse, non Angelici Doctoris, testis est S. Antoninus, et Sixtus Senensis lib. 4 *Bibliothecæ sanctæ*, licet S. Thomæ Aquinatis hæc adscribere coeuerit Antonius Senensis qui primus ea edidit: et quia vulgò hec nomine S. Thomæ citantur, nos quoque ita loquemur, ne quis alium alique nos citare putet. Scriperunt quoque in *Genesim* post Lyrannum, Hugonem, Dionysium Carthusianum, recentiores permulti inter quos excellit varietate doctrinæ Pererius. Scripsit olim præ cæteris prolixè, magno singulorum examine et judicio, Alphonsus Tostatus episcopus Abulensis, cui meriti hoc datur elogium:

*Hic stupor est mundi, qui scibile disculit omne. mortuus est enim anno ætatis quadragesimo. Denique scripsit nuper in cap. 1 *Geneseos* duos ingentes tomos Ascianus Martinengus Brixianus, quos *glossam magnam in *Genesim** inscribit, in quâ catenam à Patribus et Doctoribus textit, ac questiones omnes incidentes fuscè discutit.*

Verum quia de S. Scripturâ verissimum est illud: *Ars longa, vita brevis*; hæc de causâ, que alii fuscè dixerunt, ego in pauca constringam, et impensè brevitatè expè ac soliditatè et methodo studebo: ideòque moralia præclariora tantum intexam, et subinde ad auctores, qui fusiùs ea pertractant remittam: atque hic semel universim concionator, omnesque qui moribus inhiant, monitos velim, ut legant S. Chrysostomum, Ambrosium, Origenem, Rupertum, Rabanum, Hieronymum ob Oleastro, Pererium, Hamerum, Caponium, et Joannem Ferrum, qui tamen cum grano salis legi debet: valde enim fidem extollit, quod propter Lutherum et Calvinum hoc tempore periculosus est. Ferè legant Dionysium Carthusianum qui singula ferè moraliter applicat et explicat: atque Antonium Honealium canonicum Abulensem